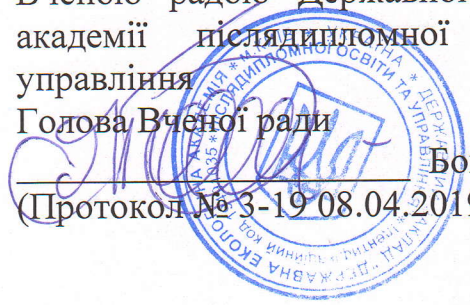

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ**

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління
Голова Вченої ради

Бондар О.І.

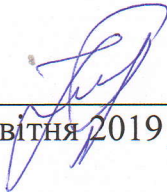
(Протокол № 3-19.08.04.2019)

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І АУДИТ

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни підготування магістрів
спеціальності 101 – екологія
у галузі знань 10 – природничі науки

Робоча програма з дисципліни «ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І АУДИТ» складена на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні «Екологія та управління природними ресурсами».

Програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри екології та екологічного контролю

Завідувач кафедри Риженко Н.О.
(Протокол № 8 від 4 квітня 2019 р.)

ПОГОДЖЕНО

Директор Навчально-наукового інституту екологічної безпеки та управління

4 квітня 2019 р. Улицький О.А.

Розробники програми:

доктор фізико-математичних наук, професор Фінін Г.С.

кандидат економічних наук, доцент Чернихівська А.В.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань 10.– природничі науки	обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність: 101 – екологія	Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання розробка тестів, розробка лекційного, семінарського заняття (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 105		-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Лекції	
			6 год.
		Практичні, семінарські	
			6 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
			93 год.
Індивідуальні завдання:			
Вид контролю:			
	диференційований залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Програму вивчення навчальної дисципліни «Екологічний менеджмент і аудит» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 101 – екологія у галузі знань 10 – природничі науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Екологічний менеджмент і аудит» є теоретичні основи та практичні аспекти екологічного менеджменту і аудиту як системи екологічного управління.

Навчальна програма складається з таких змістових модулів:

модуль 1. Теоретичні та практичні основи менеджменту;

модуль 2. Екологічний менеджмент;

модуль 3. Екологічний аудит.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. **Метою** навчальної дисципліни «Екологічний менеджмент і аудит» є: формування знань та комплексу практичних вмінь щодо прийняття управлінських рішень в системі забезпечення еколого-збалансованої діяльності господарських об'єктів на державному, регіональному і галузевому рівнях.

2.2. Основні **завдання** вивчення дисципліни «Екологічний менеджмент і аудит» такі:

- формування уявлень про сутність екологічного менеджменту і аудиту;
- ознайомлення з управлінськими рішеннями, їх класифікацією, процесом прийняття;
- вивчення загальних прийомів і методів, що використовують в екологічному менеджменті і аудиті;
- ознайомлення з нормативно-правовим забезпеченням та державними стандартами що застосовуються в екологічному менеджменті і аудиті;
- дослідження формування і розвитку системи екологічного менеджменту і аудиту;
- використання екологічного маркетингу та екологічного інжинірингу як сучасних стратегічних інструментів;
- удосконалення державної політики у сфері екологічного менеджменту і аудиту.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- зміст, функції, завдання екологічного менеджменту і аудиту;
- загальні методи екологічного менеджменту;
- нормативно-правове регулювання екологічного менеджменту і аудиту;
- основні інструменти екологічного менеджменту і аудиту;
- види аудиту та методикę його проведення;
- шляхи удосконалення системи екологічного менеджменту і аудиту.

уміти:

- обґрунтовувати управлінські рішення;
- застосовувати адміністративні, економічні і соціально-психологічні методи управління довкіллям;
- користуватися міжнародними стандартами ISO серії 14000.
- застосовувати навички щодо вирішення конкретних практичних завдань з проведення екоаудиту на підприємствах, у галузях, регіонах.
- застосовувати інструменти екологічного менеджменту і аудиту.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні та практичні основи менеджменту

Тема 1. Теоретико-методологічні основи менеджменту. Термінологічно-понятійний апарат категорій «управління» та «менеджмент». Мета та завдання менеджменту. Методи менеджменту та їх класифікація. Сутність управлінських рішень, їх класифікація, процес прийняття.

Тема 2. Основні функції менеджменту. Планування як функція менеджменту. Організація як функція менеджменту. Функція менеджменту мотивація. Функція менеджменту контроль. Функція менеджменту координація. Функція менеджменту регулювання.

Модуль 2. Екологічний менеджмент

Тема 3. Екологічний менеджмент: теоретичні визначення та практичні аспекти. Екологічний менеджмент: зміст, функції, завдання. Об'єкт, предмет екологічного менеджменту. Принципи, форми та методи екологічного менеджменту. Екологічний менеджмент як сучасний інструмент сталого розвитку.

Тема 4. Формування і розвиток системи екологічного менеджменту. Системи екологічного менеджменту і аудиту (EMAS). Британський стандарт в системі екологічного менеджменту BS 7750. Міжнародні стандарти ISO серії 14000. Стандарт ДСТУ ISO14001:2015 – Вимоги та настанови щодо застосування.

Модуль 3. Екологічний аудит

Тема 5. Теоретичні аспекти екологічного аудиту. Основні поняття екологічного аудиту. Завдання і типи екологічного аудиту. Об'єкт, суб'єкт та сфера застосування екологічного аудиту. Нормативно-правове забезпечення екологічного аудиту. ДСТУ ISO 19011:2012 – Настанови щодо здійснення аудитів систем управління. Міжнародні аспекти екологічного аудиту.

Тема 6. Сучасні інструменти екологічного менеджменту і аудиту. Особливості екологічного маркетингу: основні завдання і функції. Екологічний інжиніринг на підприємстві. Екологічна сертифікація. Екологічне маркування. Еколого-орієнтований менеджмент персоналу. Екологічна політика та її реалізація в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	загалом	з них					загалом	з них				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
							105	6	6			93
Тема 1. Теоретико-методологічні основи менеджменту								1	1			10
Тема 2. Основні функції менеджменту								1	1			13
Тема 3. Екологічний менеджмент: теоретичні визначення та практичні аспекти								1	1			15
Тема 4. Формування і розвиток системи екологічного менеджменту								1	1			20
Тема 5. Теоретичні аспекти екологічного аудиту								1	1			15
Тема 6. Сучасні інструменти екологічного менеджменту і аудиту								1	1			20
Разом годин								6	6			93

5. Теми практичних занять

Пор. №	Тема	Кількість годин
1	Теоретико-методологічні основи менеджменту	1
2	Основні функції менеджменту	1
3	Екологічний менеджмент: теоретичні визначення та практичні аспекти	1
4	Формування і розвиток системи екологічного менеджменту	1
5	Теоретичні аспекти екологічного аудиту	1
6	Сучасні інструменти екологічного менеджменту і аудиту	1
	РАЗОМ	6

6. Самостійна робота

Пор. №	Тема	Кількість годин
1	Теоретико-методологічні основи менеджменту. Основні завдання, що вирішує менеджмент. Сучасний етап розвитку менеджменту. Управлінські рішення в екологічній сфері.	10
2	Основні функції менеджменту. Значення та вживання терміну організація. Внутрішнє і зовнішнє середовище підприємства. Фактори, що впливають на побудову організаційних структур управління.	13
3	Екологічний менеджмент: теоретичні визначення та практичні аспекти. Застосування терміну «менеджмент» стосовно сфери управління природоохоронною діяльністю Принципи формування екологічного менеджменту. Сучасний стан природокористування в Україні.	15
4	Формування і розвиток системи екологічного менеджменту. Сутність системного підходу при впровадженні системи екологічного менеджменту. Основні напрями діяльності міжнародних екологічних організацій у сфері охорони навколишнього природного середовища. Міжнародні та українські стандарти запровадження екологічного менеджменту на підприємстві.	20

5	Теоретичні аспекти екологічного аудиту. Замовники та виконавці екологічного аудиту. Основні завдання екологічного аудиту. Відповідальність при виконанні екологічного аудиту.	15
6	Сучасні інструменти екологічного менеджменту і аудиту. Екологічна сертифікація. Стандартизація та особливості її проведення. Екологічна безпека В Україні.	20
	Разом	105

7. Методи навчання

За джерелом отримання повідомлень: словесні, наочні, практичні.

За рівнем самостійної пізнавальної діяльності та креативності студентів:

- пояснювально-ілюстративні,
- проблемно-пошукові,
- частково пошукові,
- дослідницькі.

За логікою організації процесу:

індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

8. Методи контролю

Практичні роботи, індивідуальне завдання, тести, кейси, ситуаційні завдання.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Практична робота	3	15	45
Індивідуальне завдання	1	25	25
Залікове тестування	1	30	30
Разом:			100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності студента за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Практична робота	15	Виконано вірно завдання у відповідності до всіх вимог
	10-14	Виконано частково, потребувало уточнень та доопрацювання, або з порушенням термінів
	5-9	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені
	1-4	Виконано частково, з великою кількістю помилок, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені
	0	Не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності
Індивідуальне завдання	25	Завдання, що відповідає максимально тематиці дослідження (чи окремому аспекту дослідження) виконано максимально повно та у вказані терміни. Студент демонструє належний рівень знань і розуміння теми, знайомство із основними тенденціями, виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Роботу оформлено відповідно до вимог
	20-24	Індивідуальне завдання виконано частково та потребувало доопрацювання. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру
	10-19	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження.
	1-9	Виконано частково, з великою кількістю помилок, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності
Залікове тестування	1-30	Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

Сума балів за 100 -бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Рівень компетентості	Оцінка за національною шкалою	
				екзамен	залік
90-100	A	відмінно	Високий	відмінно	зара-ховано
85-89	B	дуже добре	Достатній	добре	
75-84	C	добре			
70-74	D	задовільно	Середній	задовільно	
60-69	E	достатньо			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Низький	незадовільно	не зара-ховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту			

10. Методичне забезпечення

1. Програма курсу «Екологічний менеджмент і аудит».
2. Конспект лекцій.
3. Презентації.

11. Рекомендована література

Законодавчі акти та нормативні документи

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища від 25.06.1991. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
2. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06 2004. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>
3. ДСТУ ISO14001:2015 – Вимоги та настанови щодо застосування. – Режим доступу: https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/ДСТУ-ISO_14001-2015-.pdf
4. ДСТУ ISO14001:2015 – Вимоги та настанови щодо застосування. – Режим доступу: https://m.tntu.edu.ua/storage/pages/00000651/dstu19011-2012_audytory.pdf
5. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. – Режим доступу: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
6. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>

Основна

1. Андрушків Б. М. Основи менеджменту / Б. М. Андрушків, О. Є. Кузьмін. – Львів: Світ, 1995. – 294 с.
2. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: Навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2002. – 420с.
3. Галушкіна Т.П., Грановська Л. М. Екологічний менеджмент та аудит: Навчальний посібник. (в II частинах) – Херсон, 2012. – 421 с.
4. Екологічне управління: [підручник] / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
5. Екологічний аудит: [підручник] / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький. – К.: Вища школа, 2000. – 344 с.
6. Екологічний менеджмент: [навч. посібн.] / За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 407 с.
7. Кожушко Л.Ф., Скрипчук П.М. Екологічний менеджмент: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2007.– 432 с
8. Петровська М. А. Екологічний менеджмент: [навчальний посібник.] / М. А. Петровська. – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 187 с.
9. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування / О. М. Царенко, О. О. Несветов, М. О. Кадацький. – Суми, 2001. – 323 с.
10. Скрипчук П. М. Менеджмент якості докiлля: [монографія] / П. М. Скрипчук. – Рівне: НУВГП, 2006. – 350 с.

Допоміжна

1. Горбулін, В. П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.
2. Кучерявий В. П. Урбоекологія: Підручник. - Львів: Світ, 2002. – 439 с.
3. Мельник Л.Г. Екологічна економіка / Л.Г. Мельник. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2002. – 346 с.
4. Микитюк О.М. Екологія людини: Підручник. - 3-є вид., випр. і доп. /О.М. Микитюк, О.З. Злотін, В.М. Бровдій. – Харків: "ОВС", 2004. – 254 с.
5. Хилько М.І. Екологізація політики / М.І. Хилько. – К.: ВАДЕКС, 2014. – 344 с.
6. Шмандій В. М. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник / В. М. Шмандій, І. О. Солошич. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 296 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Міністерства енергетики та захисту довкілля України. Режим доступу: <https://menr.gov.ua>